

Slovniske in pravopisne drobtine

TUJA LASTNA IMENA

Biti moraš jezikoslovec, če hočeš pravilno pisati, sklanjati in izrekati tuja lastna imena. Pišeš na primer Dumasov, izgovarjaš pa Dümájev. Tako niti slovenske končnice ne smeš po slovensko izrekati. Kdo naj to razume? Tako nekako mi je tožil prijatelj.

Priznajmo, da je res težko, če ne poznaš natanko izreke tujega imena. Slovenski pravopis določa: Romanska, germanska, angleška imena in imena iz tistih jezikov, ki uporabljajo latinico, pišemo v imenovalniku v nespremenjeni obliki, izgovarjamo pa po približnem izgovoru tistega jezika. Sklonska in pridevniška obrazila dodajamo tujim oblikam v glavnem po slovenskih glasovnih zakonih; to obrazilo pišemo tako, kakor zahteva tuja pisna podoba, izgovarjamo pa tako, kakor zahteva fonetična zveza. Če uporabimo to pravilo za naš primer, moramo pisati ime francoskega pisatelja Dumas, izgovarjati pa Dümá. Sklonska in pridevniška obrazila pišemo, kakor zahteva tuja pisna podoba, ki je v tem primeru Dumas, torej roditelj Dumas in pridevnik Dumasov. Izrekamo pa, kakor zahteva fonetična zveza. Ker je imenovalnik Dümá, se mora torej roditelj glasiti Dümája, pridevnik pa Dümájev. Tako je torej res, da tudi obrazila ne izrekamo po slovensko, kar pisavo in izreko res komplicira.

Ali bi se ne dalo to poenostaviti? Gotovo je, da bi se mogli zediniti za drugačno pisavo obrazil. Pravopisna pravila so stvar dogovora in do neke mere tudi kompromisa. Ta pravila sicer izpreminjamo in izpopolnjujemo, se pa vendar radi izogibljemo prehitrih in prevelikih sprememb, ker je vprav v pravopisu tradicija zelo močna in bi predaljnosežne reforme povzročile zmedo. Očitno so se tudi prireditelji SP iz 1950 ravnali po tem načelu in so bili pri spremembah zelo previdni.

Tudi pravilo o pisavi in izreki tujih lastnih imen je ostalo v novem pravopisu isto, kot je bilo v Slovenskem pravopisu iz leta 1935, ki sta ga priredila A. Breznik in Fr. Ramovš. Sicer pa bi imeli tudi pri vsaki drugačni pisavi tujih imen podobne težave. Če bi se odločili za pisavo slovenskega obrazila po izreki, bi morali v našem primeru pisati Dumasja in Dumasjev in bi imeli sredi besede nemi s. Če pa bi sprejeli pisno obliko Dumaja, Dumajev, bi tuje ime ne bilo več tako jasno.

Pravopis iz leta 1950 določa dalje: Imena izvenevropskih jezikov, ki se ne pišejo z latinico in jih omikani narodi pišejo vsak s svojim pravopisom, pišemo tudi mi fonetično po približnem izgovoru in jih pregiblujemo po zgledu drugih tujih lastnih imen. Pravilo je jasno, opomniti pa moram, da se sam Pravopis ne ravna vedno po njem. Med primeri na str. 30, kjer beremo navedeno pravilo, imamo pisavo Gandi, -ija, Gandijev, -a, -o, v slovarju na strani 193 pa Gandhi, -ja (Gándi) m l. i. indijskega narodnega voditelja, Gandhijev, -a, -o. Nasprotno beremo v slovarju ustrezno pravilo Buda brez h. Prihodnja izdaja Slovenskega pravopisa bi morala take neskladnosti izravnati.

Težave imamo tudi s pisavo kitajskih imen. Tako berem v nekem dopisu:

»Zakaj pišemo ime kitajskega filozofa in moralista Konfucija z latinsko končnico, ko pa je živel v času, ko klasične latinščine še nikjer ni bilo? Kaj naj ima ta človek opraviti z latinščino? V kitajščini se imenuje Khung-fu-ze, v klasičnih kitajskih knjigah kar na kratko ze in prav ta ze smo polatinili: Confucius. Če ga že ne imenujemo po kitajsko Khungfuze, pa mu pustimo vsaj pravilni konec in ga imenujemo malo napačno: Konfuce, -eja, konfucejski.«

Ta kritična pripomba je kar v redu in tudi v skladu s pravili Slovenskega pravopisa (§ 41). Pravilo je jasno, v praksi pa naletimo na marsikatero težavo. Kitajska imena na primer poznamo povečini le v transkripciji velikih narodov, recimo v angleški, ki pa tudi ni popolna, temveč samo približna. Vrhu tega vemo, da je bila latinščina ves srednji vek pa še dalje jezik učenjakov, ki so imena latinili. V nekaterih znanstvenih panogah jih latinimo še danes. Botaniki na primer, ki uporabljajo latinsko terminologijo, delajo tako. Dve znani rastlini slovenskih Alp se imenujeta Viola Zoisii in Campanula Zoisii, kot da

se je botanik Ljubljčan Karel Zois imenoval *Zoisius*. A Zois je živel v 18. stoletju. Vzemimo mlajšega Alfonza Paulina! Tudi po njem se imenuje marsikatera rastlina z izrazom, ki ima na drugem mestu Paulini, roditelj polatinjenega imena Paulinus. Tako so evroski narodi pisali tudi ime kitajskega filozofa z latinsko končnico Confucius. Angleži ga pišejo tako še danes, izgovarjajo pa po svoje konfúšas. V našem knjižnem jeziku spreminjamo latinsko končnico -ius v -ij. V tej obliki je sprejel ime tudi Slovenski pravopis v svoj slovar. Zaradi potrebne enotnosti je prav, da se ravnamo po Pravopisu. Vsekakor pa bo morala nova izdaja SP izpopolniti svoja pravila.

Ivan Tominec

DVE DROBTINI

Natančen in točen. Tovarišica profesorica je zelo natančna, ni pa posebno točna. — Natančno sem pregledal prepis in ugotovil, da je točen.

Iz takih in podobnih primerov lahko razvidimo, da sta besedi natančen in točen že dobili pri nas nekoliko različen pomen. Novejša beseda točen ima pomen skladnosti, ujemanja. Posebno jo uporabljamo v časovnem pomenu. Razlaga, ki smo jo o tej besedi slišali v radijskih jezikovnih pogovorih, ne zadovoljuje. Tudi SP 1950 ne navaja te razlike. Seveda SP v sedanjem obsegu ne more vedno naštevati podrobnih zgledov. Potreben bi bil moderen jezikovni leksikon, saj je slovar ali pravopis brez lepih in značilnih primerov vendarle samo skelet brez mesa. Pleteršnikov slovar pa je težko dostopeh in poleg tega že kolikor toliko zastarel.

Reden in redni. V sedanjih potrdilih o šolanju je treba popraviti izraz reden učenec v redni učenec, kakor rečemo tudi: redni profesor univerze. Vemo, da je marsikak učenec tudi nereden.

Albin Mali

POVEZAN ZA NOB

Glagola povezati v slovenščini nikakor ni mogoče vezati s predlogom za. Lahko povežemo žito v snope, obleko v culo, blago v bale itd., lahko povežemo voz sena ali lonce z vezmi, z vrvmi, s konopci, nikdar pa ne morem biti povezan za nekaj. Torej je bil ta in ta tovariš povezan z NOB.

Fr. Jesenovec

Pogovori in odgovori

ŠE OB SLOVENSKI SLOVNICI 1956

O Slovenski slovnici 1956 je dobilo uredništvo že lepo število pripomb in ocen. Tomšičevo kritiko je objavilo v celoti, članek B. Misja tako, kakor ga je skrajšal avtor sam. Lepo gradivo je v oceni, ki nam jo je poslal J. Toporišič, toda njegovega obravnavanja je bilo za več kakor 40 tiskanih strani. Ker si časopis ne more privoščiti takšnega razkošja s prostorom, je naprosil avtorja, naj bi spis razdrobil v več samostojnih razprav. Obljubil je in del obljube že izpolnil. Na zadnjem kongresu slavistov v Dolenjskih Toplicah je M. Feguš nanizal precej pripomb. Zal jih ne moremo objaviti v celoti, ker nas daje stiska za prostor, so pa nekatere tako tehtne, da jih naši bralci morajo izvedeti in je uredništvo dolžno povedati svoje mnenje o njih. To bomo najlažje storili v obliki odgovorov.

1. Ali ne bi bilo prav, da že prej, ne šele z novo izdajo, avtorji odgovore na pripombe o slovnici, da se bo profesor vedel ravnati? Ali je članek že s tem, da je objavljen v JiS, ki mu je jezikovni urednik eden izmed avtorjev slovnice normativen? — Nikakor ne. Učna knjiga postane normativna šele s potrdilom Sveta za prosveto in kulturo, dotlej pa bodo veljale stare norme.